

E-post: debatt@klassekampen.no

KRONIKK
& DEBATTBetre verd eller
anna verd?

TOTALITARISME

Nik. Brandal

Det er lett å vere samd med Håvard Nilsen i at ein ikkje må demonisere dei som kjempar for ei betre verd (Klassekampen 16. oktober). Problemet er at Øystein Sørensens bok om totalitarisme slettes ikkje gjer det. Temaet er nettopp ikkje dei som vil ei betre verd, men dei som vil ha ei anna verd – ein kritisk skilnad.

Det verkar som om Nilsen gjekk i kald-krigs-vranglås då han såg ordet «totalitarisme» – eit belasta omgrep frå harde politiske bataljar på 1900-talet. Om han ikkje har fått med seg eller med vilje oversett at omgrepet fekk eit renessanse etter den kalde krigen, skal vere usagt.

Det siste tiåret har mellom anna Roger Griffin, Emilio Gentile og Roger Eatwell nytta totalitarismeomgrepet på nye måtar. Samstundes byrja ein generasjon eldre forskarar – George Mosse, Stanley Payne, Juan Linz – å sjå på det med nye auge.

Det er mogleg dette ikkje har slått inn i idehistoria, men i historie og statsvitskap har det vore ein av dei mest fruktbare innfallsvinklane til studiar av 1900-talets ekstremisme. Og det har gitt ei djupare forståing av eit fenomen få var klar over før år 2000: Islamisme. Røtene til politiseringa av Islam finn ein den same staden som dei andre totalitære ideologiane, i 1. verdskrig – 1900-talets urkatastrofe.

Dette har opna for ei viktig innsikt: Dei mest spektakulære framvisningane av modernisme finn ein i dei politiske avantgardepartia som prøver å lage orden i ei verd dei ser på som ustabil og farleg. Dei totalitære rørsle er ikkje reaksjonære og tilbakeskodande, men avkom frå hybridene som er den modernistiske impulsen: Irrasjonalisme blanda med teknisisme. Formålet er å skape ei ny type menneske som skal danne utgangspunkt for ein ny moral, eit nytt sosialt system, ein ny internasjonal orden. Og her ligg det totalitære potensialet; ikkje i ein reaksjonær «agrar-vondskap», men i evna til å mobilisere massane kring ein alternativ modernitet.

For å få kritikken til å gå opp må Nilsen drive vraglesning, selektiv siteringspraksis og karikering av ikkje berre Sørensen, men også dei historiske døma han nyttar. Både den amerikanske revolusjonen og den norske motstandskampen var ad hoc organisasjonar med avgrensa og materielle målsetjingar; eit rettferdig skattesystem og slutt på den tyske okkupasjonen. I det første tilfellet førte eit uproporsjonalt britisk svar til eskalering med ein ny stat som resultat. I det siste tilfellet vart organisasjonen oppløyst då målet var nådd.

I begge tilfella handla kampen om ei betre verd. Slik er det ikkje med dei totalitære rørsle som vil ha ei anna verd, eit utopisk mål om eit perfekt

samfunn fritt for splid og disharmoni. Då møter ein raskt ei rekke prosedurale problem: Kva skal ein gjere med dei som ikkje ønskjer ei anna verd? Kvar rettar skal ein innrømme motstandarar av ideologien? Svaret på desse – enkle – spørsmåla avgjer om ein endar i Khomeinis Iran eller i Lulas Brasil. Og då er dette brått verken prosedurale eller enkle problemstillingar, men eit spørsmål om liv eller død.

Nik. Brandal,
historikar
nikolai.brandal@iakh.uio.no

Palestinsk
lege i Israel

ISRAEL

Oddmund Søvik

I Klassekampen 16. oktober går dr. Imre Hercz sterkt i rette med dem som stempler Israel som en apartheidstat. Dette er «en av de største løgner som fins», hevder han. Men kanskje er ikke betegnelsen så langt fra sannheten. I sin bok «A Doctor in Galilee. The Life and Struggle of a Palestinian in Israel» (London: Pluto Press, 2008), gir legen Hatim Kanaaneh (f. 1937) sin versjon av historien. Hatim opplevde 11 år gammel AlNaqba, med fordrivelse av 750 000 palestina-arabere fra deres hjem. Hatim og hans familie var blant de få som ble tilbake, og som gjennom alle år har opplevd å være annen rangs borgere i Israel.

I 1960 reiste Hatim til USA for å studere medisin ved Harvard University. Han tok spesialutdanning i sosialmedisin, og fikk gode jobbtillbud, men valgte å reise tilbake til Galilea sammen med sin hawaiske kone og deres to barn. Han fikk jobb i det israelske helseministeriet, og drev samtidig praksis som landsbylege i Arrabeh, Galilea.

I 1976 er han oppgitt og frustrert over israelsk konfiskering av arabisk land, og manglende muligheter til å forbedre den sanitære og helsemessige status for den arabiske befolkning, og flytter til Hawaii med sin familie. Men ønsket om å gjøre noe for sitt folk blir for sterkt, og bare to år senere er han og familien tilbake i Galilea, denne gang for godt.

I den jødiske befolkning får geriatrien stadig større betydning, sier han. Ikke slik blant araberne: «I den arabiske befolkning er sykdommer blant barn den største helsemessige utfordring. Vi overvoldes at presserende oppgaver, slik som dårlige sanitære forhold, feilernæring, infeksjonssykdommer, manglende skolehelsetjeneste, mangel på helseforsikring, dårlige boligforhold, og en spedbarnsdødelighet som er det doble av det nasjonale gjennomsnitt».

Dette er mye mer enn en bok om legepraksis under primitive forhold. Det handler om hjem og tilhørighet, om standhaftighet og vilje til å holde ut. Det er en bok om etnisk konflikt og undertrykking; om en gruppe (20 prosent av Israels befolkning) som opplevde sin katastrofe i 1948, og hvor framtidsutsiktene i dag fortøner seg som håpløse.

Forholdene i tiden 1948-2008 beskriver forfatteren slik: «I den perioden har vi møtt ulikhet, institusjonell og rettslig diskriminering, systematisk kollektiv marginalisering, grensende til fornektelse av vår humanitet, selv om vår stat benekter at den behandler oss på en slik måte».

Det er en dårlig skjult hemmelighet at ledende israelske politikere ønsker palestina-araberne vekk, enten ved tvang eller ved å gjøre livet vanskelig eller uutholdelig for dem. Ifølge en israelsk opinionsundersøkelse i 2006 mente 62 prosent det samme. Det er et trist faktum og et paradoks at jødernes lidelsehistorie ikke har medført forståelse for, eller evne til å hanskkes med et minoritetsproblem.

Hatim Kanaanehs bok må leses av alle som ikke nøyer seg med propaganda, men ønsker førstehåndskunnskap om palestina-arabernes situasjon i Israel.

Oddmund Søvik,
barnelege, professor emeritus
oddmund.sovik@pedi.uib.no

Forby kraft-
eksport!

STRØMFORSYNING

Stein Aamdal

I perioden 11. august – 11. oktober 2010 har norske kraftprodusenter i gjennomsnitt solgt kraft til utlandet hver time tilsvarende forbruket i 150.000 norske husholdninger. Vi har litt over to millioner husholdninger i Norge. Enkelte tider på dagen er eksporten langt større. For eksemplet eksporterte kraftselskapene mandag 11. oktober kraft hver time fra 08.00-16.00 tilsvarende 1.600.000 husholdningers gjennomsnittsfbruk.

Utvekslinga av kraft varierer i løpet av døgnet, kraft eksporteres når prisene er høge og importeres når kraftprisen på markedet er lav. Problemet for oss forbrukere oppstår når vannmagasinene tømmes og kraftprodusentene ikke trenger å ta samfunnsmessige hensyn. De er av Stortinget fristilt til å la profitten avgjøre. Derfor må vi kreve at Stortinget tar tilbake styringa av kraftproduksjonen i landet.

Det er nå så lite vann i magasinene at faren for ekstreme kraftpriser til vinteren er stor. På Statnetts egen hjemmesider ser vi at fyllingsgraden ligger nær den laveste tenkelige verdien de har historiske data for. I forhold til prognosene ved årets begynnelse tilsvarer fyllingsgraden nå at været har blitt så tørt og kaldt som de tørreste/kaldeste ukene vi har hatt i den 50-årsperioden erfaringstallene er hentet fra. Dersom ingenting gjøres, vil strømmregningene til vinteren kunne komme til å oppfylle vilkårene for et «varsla» ran.

Stein Aamdal,
staamdal@vktv.no

Feilaktig
framstilling

ISRAEL

Laurie Netter Sprayregen
og Rebecca Neuwirth

Klassekampen trykket 13. oktober Ida Søraunet Wangbergs artikkel om organisasjonen Thanks to Scandinavia (TTS) sine studieturer for norske journalistikkstudenter til Israel. I den forbindelse ønsker vi å klargjøre to ting vi mener ble framstilt på en feilaktig måte i artikkelen.

Under reisene til Israel (og til USA) som sponses av TTS tilbys deltakerne møter med et vidt spekter av

personer med flere og ulike synspunkt på den politiske situasjonen i landet. Ikke bare er synspunktene og perspektivene forskjellige fra hverandre, men de motstrider også hverandre. Det er vår uttalte intensjon å ha deltakere som vet å stille kritiske spørsmål til den informasjonen de mottar. Vi mener bestemt at høyt utdannede journalistikkstudenter er i stand til nettopp dette.

Dernest: selv om TTS er tilknyttet American Jewish Committee, har organisasjonen et separat styre og finansieres uavhengig av både jøder og ikke-jøder som ønsker å si «takk» til dem som reddet mennesker fra Holocaust. Dette har vi først og fremst gjort gjennom stipender til studenter, lærere og helsepersonell for studier i USA siden 1963. TTS' styre og dets støttespillere står ikke for et felles standpunkt når det kommer til hverken israelske eller andre politiske forhold. Det vi tror på er toleranse og viktigheten av dialog.

Vi håper at Wangberg vil takke ja til den invitasjonen vi har sendt henne til å bli med på en av turene våre og se med egne øyne hva vi gjør. I tillegg, med utgangspunkt i artikkelen, ser vi fram til å invitere NRKs Sidsel Wold til å være en av foredragsholderne studenter på neste planlagte studietur kan få gleden av å lytte til.

Laurie Netter Sprayregen,
President
Rebecca Neuwirth,
Administrerende direktør
Thanks To Scandinavia, New York
tts@ajc.org

Israel – en
apartheidstat

ISRAEL

Trond Ali Linstad

Å stemple Israel som en apartheidstat, er «en av de største løgner som det finnes», skriver Imre Hercz i et innlegg i denne avis, 16. oktober. «De som vil vite, vet at dette ikke er sant,» skriver han. Men hvem er det som ikke vil vite? Kan det være Imre Hercz?

For Israel er en apartheidstat. Ikke-jøder – og det gjelder først og fremst palestinerne, har ikke de samme rettigheter som jøder i den israelske staten. De er diskriminert på en rekke områder, av grunnleggende betydning for deres liv: i rett til bosetting, rett til arbeid og rett til likhet for loven. Palestinerne er diskriminert når det gjelder rett til bosetting, og arbeid ved at 92 prosent av jorda i Israel er stateid og blir administrert av Den israelske landmyndighet, etter reglene til Jødisk Nasjonalfond. Dette fond nekter enhver som ikke er jødisk, retten til å bo, åpne forretningsvirksomhet og ofte også å arbeide på denne jord bare fordi han/hun ikke er jødisk.

Palestinere har heller ikke de samme rettigheter for loven. Det kommer til uttrykk på mange måter, men klartest i «Loven om tilbakevending». Den loven gir enhver person som offentlig er godkjent som «jøde», automatisk rett til å slå seg ned i Israel. De mottar samtidig statsborgerskap, og får tilgang til en rekke økonomiske fordeler – som palestinerne ikke har. Palestinske flyktninger med røtter i landet fra hundrevis av år tilbake, nektes retten til å vende tilbake. Men polske, russiske og amerikanske